

NAPADI NA MEĐUNARODNO PRIZNATI HRVATSKI JEZIK (3)

Nepodnošljiva lakoća krivog citiranja

Predavanje na tribini Hrvatskoga kulturnoga vijeća *Nove agresije na hrvatski jezik* održano je u 8. studenoga 2010. u Zagrebu. Budući da se s vremena na vrijeme mogu čuti teze međunarodnih političkih činovnika na tragu onih koje u svojoj knjizi iznosi Snježana Kordić, a protiv kojih se određuje hrvatska jezikoslovna kao i šira javnost, donosimo ovo predavanje u nekoliko nastavaka kako bi čitatelji stekli uvid u „znanstvenost“ pristupa spomenute autorice kada negira samosvojnost hrvatskoga jezika

Autorica je na svoj redukcionistički pristup literaturi i materiji upozorena već prije desetak godina. Napisa sam joj tada dva odgovora, a od trećega sam odustao jer je drugi odgovor predurogo neobjavljen na uredničkom stolu Velimira Viskovića. Moj mu se tekst zagubio među papirima, a objavljen je tek na intervenciju jednoga starijega jezikoslovca. Nešto mnogo gore doživio je Zvonko Pandžić sa svojim drugim odgovorom Snježani Kordić. Uredništvo je (tj. Visković) odbilo objaviti njegov tekst. Naposljetku je uredništvo časopisa *Republika* izišlo Pandžiću ususret i objavilo mu tekst s popravnim komentarom u kojem se opisuje da ga je i kako ga je Visković odbio.¹ Dok je Visković s jedne strane tako odbijao ili odugovlačio s objavljivanjem pojedinih odgovora Snježani Kordić, ujedno je poticao starije jezikoslovce u Hrvatskoj da joj se suprotstavljaju. Postavlja se pitanje kakvu je uređivačku politiku po tom pitanju vodio.

Iako S. Kordić u svojoj knjizi napada Babića, Katičića, Brozovića, itd., prešućuje Jonke (vidi gore), u svojim se novinskim intervjuima hvale da u knjizi zapravo zastupa one pozicije koje su nekoć zastupali ti jezikoslovci, a da oni zato njezinu knjigu žele spaliti:

“Pa hrvatski lingvisti koji se danas proglašavaju ikonama suvremene kroatistike zastupali su desetljećima i branili iste pozicije koje zastupam i ja u knjizi. To su Ljudevit Jonke, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Radoslav Katičić, Stjepan Babić, August Kovačec. Svi oni su citirani u knjizi, i upravo zato je žele baciti na lomaču.” (*Slobodna Dalmacija (Spektar)*, 6.1.2010., str. 9).

Lj. Jonke i D. Brozović sigurno ne žele “baciti na lomaču” knjigu S. Kordić jer su umrlj prije nego što je ta knjiga tiskana. Točno je samo to da je S. Kordić od D. Brozovića preuzela neke dijelove njegove teorije i da ih je “modificirala”. Ona ne prihvaća *apstraktnost* standardnoga jezika prema Brozovićevoj teoriji, za Brozovićeve varijante smatra da ne mogu biti jezici, da se ne smiju zvati jezicima, da postoji samo *srpskohrvatski jezik*, da *hrvatski jezik* ne postoji, itd. Dakle, nije točno da su navedeni jezikoslovci ikada zastupali ono što ona zastupa. To se vidi i kad se pročitaju ove njezine riječi: “Budući da je šovinizam, tj. ekstremni nacionalizam, u suprotnosti s demokracijom i ravnopravnošću, neut-

meljeno je i neumjesno spomenuta nastojanja” (“današnja nastojanja da se srpskohrvatski podijeli na više jezika”) “nazivati demokratskim činom.” (120).

O gore spomenutim starijim hrvatskim jezikoslovcima možemo kritički pisati, no vrijeđanje od strane S. Kordić prelazi granicu bilo kakva ukusa. Frapantno je da ju sada ne podupire tek uredništvo *Književne republike*, već i Ministarstvo kulture RH, mnoge pripočajnice, pa i HRT (emisija Pola ure kulture). No o tome poslije.

Prema mišljenju S. Kordić “kroatisti i drugi južnoslavenski filolozi” tumače značenje pojma *standardni jezik* “na neispravan način”. Ona misli da ga prikazuju “tako što skrivaju njegova glavna svojstva” (69), a ona sama, vidjeli smo, uopće ne uzima u obzir bitan dio slavističke literature koji se bavi tim pojmom.

Sukladno sa svojim stajalištem da postoji samo *srpskohrvatski jezik*, autorica tvrdi da ustavno odredbi o *hrvatskom* kao službenom jeziku nedostaje smisao:

“Neupućeni misle da je ustavno proglašavanje službenog jezika znak da postoji jezik kojim oni govore.” (111).

“Svaki jezik mora u lingvistici imati svoje ime. Nazivi koji pišu u današnjim ustavima *hrvatski jezik*, *srpski jezik*, *bosanski jezik* nisu za lingvistiku prihvatljivi jer ‘sva tri imena trenutno označavaju jedno te isto, a budući da različita imena sugeriraju različitost, iz toga proizlaze problemi’ (Raecke 1996: 22)” (125).

“Budući da je oznaka *srpskohrvatski* od 19. st. ustaljen naziv u lingvistici, ona ima prednost naspram bilo koje druge potencijalne oznake.” (128).

“Usput rečeno, odredbi o službenom jeziku u hrvatskom ustavu nedostaje i smisao. Poznato je, naime, da ustavne odredbe o jeziku imaju smisla samo ako se odnose na manjinske jezike u toj državi, tj. ako kažu da nitko ne smije biti diskriminiran s obzirom na svoj jezik. Nasuprot tome, ustavne odredbe koje se u praktično jednojezičnoj zemlji odnose na taj jezik potpuno su promašene. Jer što je uopće njihova funkcija? Svakoako nije zaštita ili ravnopravnost tog jezika kad se ionako radi o jednojezičnoj zemlji. Čak i kad države nisu jednojezične, neložično je i nepotrebno u ustav stavljati odredbe o većinskom jeziku” (115).

Ustavne odredbe o službenom jeziku S. Kordić smatra “nedemokratskim činom jer ljudi isključivanju iz javnog života ljudi koji govore drugim jezicima ili na koje se gleda kao da govore drukčije”. Autorica navedena citatom da je to “napad na demokratske osnove”. Nastavlja ovako:

“Taj čin je izraz jezične netolerancije, a jezična netolerancija je ‘često politički prihvatljiva maska za netoleranciju’ prema određenim grupama ljudi, prema drugim nacijama itd. (...) Ta maska se koristi jer je mnogo manji problem u današnjim društvima govoriti o službenom jeziku ili o jezičnoj čistosti nego govoriti direktno o neprijateljstvu prema drugoj naciji, o rasi i sl.” (113).

Prema tom tumačenju i u hrvatskom se ustavu hrvatski jezik spominje zbog neprijateljstva prema drugim nacijama, rasama i “određenim grupama ljudi”. Autorica misli da se u hrvatskom slučaju time nepotrebno kriminaliziraju ljudi koji hrvatski jezik ne priznaju:

“Iako ustav nije sociolingvistički kriterij, kroatisti se pozivaju na ustav (...) i zato da bi neistomišljenike prikazali kao prekršioce ustava, dakle kao protudržavne elemente, što znači da ih kriminaliziraju.” (114).

Budući da ne može promijeniti hrvatski ustav, S. Kordić poziva lingviste da se ne služe njegovim imenom jezika. Ona se zalaže, već smo vidjeli, za naziv *srpskohrvatski*. Tradiciju toga “dvodijelnoga imena u svijetu” autorica stavlja ispred svega, pa i ispred velikosrpskih interesa:

“Da se unazad 150 godina taj jezik u lingvistici nazivao srpski, ne bi bilo potrebno danas preći na dvodijelnu oznaku. No, zbog tradicije dvodijelnog imena u svijetu se današnje odbacivanje druge komponente u dvodijelnom nazivu jezika tumači kao isključivanje hrvatskog, bosanskog i crnogorskog područja. Stoga je jedino ispravno rješenje ostati pri dvodijelnoj oznaci.” (134-135).

Autorica ne traži da hrvatski “laici” svoj jezik zovu varijantom ili srpskohrvatskim imenom, već da to najprije prihvate kroatisti: “Nitko nije zahtijevao niti danas zahtijeva da laici koriste dvodijelnu oznaku.” (133). No kad kroatisti prihvate naziv *srpskohrvatski*, priznaju, i lako će se riješiti problem s ustavom i državom. No, S. Kordić ukazuje i na drugi mogući put: Kroatisti “nude dogme u koje se mora vjerovati i koje se ne smiju preispitivati, nego imaju status svetih tvrdjani. Gledaju samo je li neka tvrdnja izrečena s pozicije političke moći” (165). Dakle, ako se primjereno promjene pozicije političke moći, promijenit će se i kroatisti. Svakako, poznato je da se udruženim snagama lakše dolazi do cilja.

Iz izbora i povezivanja citata i autoričnih dodatnih tumačenja kristalno je jasno da bi se preimenovanje *hrvatskoga jezika* u *hrvatsku varijantu srpskohrvatskoga jezika* svakako trebalo odraziti na nazive kroatističkih katedara, instituta, nazive školskih predmeta itd., jer takvi nazivi ne smiju biti uskladeni s “besmislenim” ustavima, pučkim umišljajima i željama “političkih režima” (133-134), već moraju biti u skladu sa znanstveno utvrđenim spoznajama, onako kako to vrijedi - pokazuje S. Kordić - u odnosu na “srpskohrvatski” negdje u inozemstvu.

Iz knjige *Jezič i nacionalizam* može se naučiti samo jedno: koga i što autorica voli, a koga i što ne voli. Ne voli Babića, Katičića, hrvatski jezik ni Hrvatsku, a voli Gröschela, srpskohrvatski jezik i Jugoslaviju. Knjiga nije ni znanstvena, a nije ni kulturno napisana. Vrijeđanje od strane S. Kordić prelaze granicu i lošega ukusa.

Reakcije u medijima

Dnevne novine u Aurburgeru u povodu izlaska knjige Leopolda Aurburgra (*Hrvatski jezik i serbokroatizam*, 2009.) nisu posvetile ni knjizi ni autoru ni retka teksta. To se možda može protumačiti time što nakladnik nije upriličio predstavljanje knjige. No na taj se način ne može protumačiti činjenica da je tim istim medijima, s časnim izuzetima poput *Večernjega lista*, *Hrvatskoga slova* i *Hrvatskoga lista*, promakla činjenica da je autoru knjige 25. listopada prošle godine dodijeljena Nagrada Ine za promicanje hrvatske kulture u svijetu. To je jedna od najznačajnijih nagrada koja se dodjeljuje u Hrvatskoj. Umjesto da 26. listopada *Jutarnji list* objavi kakvu reportažu o njima i o tome da su i zašto su dobili Ininu

nagradu, na njegovim je mrežnim stranicama toga dana osvanula fotogalerija pod naslovom *Noćni život u najljudem gradu na svijetu - Pogledajte kako se Beogradani zabavljaju kada padne mrak*. Istoga je dana *Jutarnji list* objavio tekst pod naslovom *Je-tgović i Tomić posebni gosti beogradskog sajma*, predstavljajući se i pjesnik Aco Stanković. Sljedeći je dan ono *Noćni život u najljudem gradu na svijetu* preimenovano u *Noćni život u Beogradu*. Nakon toga je (28. listopada) osvanula još i galerija *Beogradski sajam knjiga. Ljepotice među literaturom*, a o našem Aurburgeru i Bagdasarovu ni riječi.

Koliko je meni poznato, javnoga predstavljanja knjige Snježane Kordić također nije bilo, osim predstavljanja u Rijeci koje se održalo tek 19. studenoga 2010. No ipak su knjiga i autorica, nasuprot Aurburgeru i njegovoj knjizi, odmah nakon tiska zadobili prvorazredno mjesto u medijskom prostoru, ne samo u Hrvatskoj, već na cijelom, kako bi ona rekla, srpskohrvatskom jezičnom području. Kampanja je krenula 13.8.2010. s jedne beogradske krugovalne postaje. Knjizi se u Hrvatskoj među prvima posvetio tjednik *Novosti* u Zagrebu, i to 24.8.2010. s jednom cijelom stranicom u svojem broju u kojem je u povodu proslave Oluje na naslovnici hrvatskoga vojnika prikazao kao vampira. Slavljenju knjige S. Kordić pridružili su se svojim tekstovima *Slobodna Dalmacija*, *Jutarnji list*, *Novi list*, *Nacional* i *Globus*. Negativno odnosno kritički o knjizi pisali su samo malobrojni autori, među njima i spomenuti Zvonko Pandžić. On je svoj tekst poslao *Globusu* kao reakciju na Globusovo pozitivno predstavljanje knjige, no *Globus* njegov tekst nije htio objaviti. Radi se o tekstu o kojem smo ovdje već govorili i koji je naposljetku objavljen u časopisu *Jezič*. Nije jasno zbog čega *Globusu* nije bio prihvatljiv. To je jasno samo ako pretpostavimo da je uredništvo odlučilo o knjizi S. Kordić pisati samo pozitivno. Treba spomenuti i to da se je i Sanda Ham kritički osvrnula na knjigu svoje bivše studentice S. Kordić u intervjuu koji je dala za *Večernji list*. Međutim, odmah su ju zbog toga s raznih strana nagrublje napali.

S. Kordić je skupila sve pozitivno intonirane medijske natpise o svojoj knjizi na svojoj mrežnoj stranici. Stoga ih ovdje nema potrebe posebno navoditi.² Radi se o ukupno dvadesetak natpisa i o dvije emisije krugovalne postaje *Radio Beograd 2*. U prvoj su emisiji (13.8.2010.) o knjizi govorili Velimir Visković i prof. Ljubisa Rajić, a u drugoj su emisiji (27.8.2010.) o knjizi govorili Predrag Matvejević i prof. Ranko Bugarić. Visković je urednik časopisa *Književna Republika*, a Matvejević je predstavnik Predsjednika Republike Hrvatske za frankofonske države. Nije mi poznato je li Matvejević u međuvremenu knjigu već predstavio u frankofonskim zemljama kao predstavnik Predsjednika RH, ili za sada radi po tom pitanju samo u Srbiji, odnosno, radi li te poslove uopće u dogovoru s Uredom Predsjednika ili na vlastitu ruku.

Svršetak u idućem broju
Mario GRČEVIĆ

¹ Zvonko Pandžić: Od Galileja do zlatne pitčice : O posrtnoj mutaciji “srpskohrvatskoga” jezika. Dostupno pod poveznicom u PDF-u: <http://www.bercebosna.org/preuzimanja/jezik-kultura-religija-99.html>.

² www.snjezana-kordic.de